

UWV

Kennisverslag

2015-2

ONTWIKKELINGEN IN DE SOCIALE ZEKERHEID

Kenniscentrum UWV

Juli 2015

De digitale versie van het UWV Kennisverslag is te vinden op

<http://www.uwv.nl/kennis>

Voor vragen over de publicatie:

telefoon (020) 687 51 88 of (020) 687 54 89

INHOUD

Belangrijkste signalen uit UKV 2015-2	5
In dit UKV	6

ONTWIKKELINGEN IN DE SOCIALE ZEKERHEID

1	Volumeontwikkelingen	9
2	Participatiewet en Wajong	16
3	Ontwikkeling van de WAO/WIA-instroom 2000–2014	23

ONTWIKKELINGEN IN DE SOCIALE ZEKERHEID

- We verwachten dat het aantal WW-uitkeringen eind 2015 ongeveer 420.000 bedraagt. Dat zijn er ruim 20.000 minder dan eind 2014 (artikel 1).
- Het aantal mensen dat een Wajong-uitkering krijgt, is in de eerste 4 maanden van 2015 fors gedaald. De belangrijkste reden is de invoering van de Participatiewet, waarmee de toegang tot de Wajong sterk beperkt is. Jongeren hebben alleen nog recht op een Wajong-uitkering als zij duurzaam geen arbeidsvermogen hebben. De instroom in de WIA komt naar verwachting in 2015 iets lager uit dan in 2014 (artikel 1).
- De jaarlijkse instroom van mensen met een Wajong-uitkering bedraagt naar verwachting 10% van de jaarlijkse instroom vóór de invoering van de Participatiewet (artikel 2).
- De relatief hoge WAO-instroom van vrouwen was in 2003 aanleiding tot een 'plan van aanpak Vrouwen en WAO'. In 2014 is het verschil in instroom in de WAO en WIA tussen mannen en vrouwen klein geworden (artikel 3).
- Met de Wet verbetering poortwachter (2002) en de verlenging van de loondoorbetalingsverplichting van 1 naar 2 jaar (2004) is een structurele en langdurige re-integratieaanpak door werkgevers ingezet. Deze heeft bij alle ziektebeelden bijgedragen aan een verlaging van de arbeidsongeschiktheidsinstroom. Bij psychische aandoeningen en aandoeningen aan het bewegingsapparaat is de daling het grootst (artikel 3).

In dit UKV

In dit UWW Kennisverslag (UKV) bespreken we zoals gebruikelijk de volumeontwikkelingen. De verwachtingen over de economische groei zijn naar boven bijgesteld, waardoor het aantal WW-uitkeringen sneller afneemt dan verwacht in het vorige UKV. In het eerste artikel gaan we ook in op de omvang van het verschil tussen het aantal WW-uitkeringen en het aantal personen met een WW-uitkering en hoe dit verschil samenhangt met de conjunctuur. Verder is de verwachting dat de instroom in de WIA in 2015 iets lager uitkomt dan in 2014. In de overige 2 artikelen besteden we aandacht aan de gevolgen van de invoering van de Participatiewet voor de Wajong en ontwikkelingen in de WAO en WIA-instroom in de periode 2000-2014.

Per 1 januari 2015 is de Participatiewet ingevoerd. Hiermee is toegang tot de Wajong beperkt, wat grote gevolgen heeft voor jongeren met een beperking. Nieuwe aanvragen voor een Wajong-uitkering worden alleen toegekend als jongeren met een beperking duurzaam geen arbeidsmogelijkheden hebben. Jongeren met een beperking die wel arbeidsmogelijkheden hebben, zijn voor een uitkering en begeleiding naar werk aangewezen op gemeenten. Vorig jaar hebben we in UKV 2014-3 verwachtingen over de gevolgen van de Participatiewet voor de instroom in de Wajong besproken. Inmiddels zijn we een aantal maanden verder en zijn de eerste realisaties zichtbaar. In het artikel gaan we achtereenvolgens in op de ontwikkeling van het aantal aanvragen, het toekenningspercentage en de gevolgen hiervan voor de instroom in de Wajong. Zoals verwacht is het aantal aanvragen voor een Wajong-uitkering afgenomen. Jongeren met een beperking die geen uitkering meer aanvragen, vormen een selectieve groep. Het zijn vooral jongeren die verwachten dat hun aanvraag wordt afgewezen. In het artikel gaan we in op de gevolgen die dit heeft voor het percentage aanvragen dat wordt toegekend. In de eerste maanden van 2015 is het aantal nieuwe Wajong-uitkeringen sterk afgenomen.

Als gevolg van de Wet verbetering poortwachter (WVP) (2002), de verlenging loondoorbetalingsverplichting van 1 naar 2 jaar (2004) en de invoering van de WIA (2006) is de instroom in arbeidsongeschiktheid (WAO/WIA) vanaf 2002 zeer sterk gedaald. In artikel 3 maken we een uitsplitsing van het percentage verzekerden dat jaarlijks instroomt naar leeftijd, geslacht en diagnose. Hieruit blijkt dat in het verleden vrouwen veel vaker arbeidsongeschikt werden dan mannen, maar dat, mogelijk mede door het plan van

aanpak *Vrouwen en WAO* in 2003, dit verschil nu nagenoeg is verdwenen. Anders dan bij andere leeftijdsgroepen neemt het instroompercentage voor 55-plussers vanaf 2010 weer toe. Dit komt doordat de gemiddelde leeftijd van de 55-plussers stijgt als gevolg van langer doorwerken. De WVP heeft, in combinatie met andere maatregelen om de instroom in de arbeidsongeschiktheid te beperken, tot gevolg gehad dat werkgevers de re-integratie van zieke werknemers systematischer gingen oppakken. In het artikel laten we zien dat dit bij alle aandoeningen heeft geleid tot een afname van het instroompercentage. De afname is het grootst bij rugklachten en lichtere tot matige psychische problematiek.

Kennis van UWV

UWV beschikt over veel kennis, zowel bij de medewerkers als in de rijkdom aan administratieve gegevens. Deze kennis zetten we in om arbeidsparticipatie te verhogen en, waar mogelijk, uitkeringslasten te beperken. UWV ziet het als zijn taak deze kennis te ontsluiten. Hiermee willen we de dienstverlening verbeteren én onze kennis delen met de buitenwereld.

In de UWV Kennisagenda staan de lopende en te verwachten kennisprojecten vermeld. Het UWV Kennisverslag is een van de media die recente resultaten naar buiten brengen. In dit voorwoord beschrijven we de essentie van die resultaten.

ONTWIKKELINGEN IN DE SOCIALE ZEKERHEID

1	Volumeontwikkelingen	9
2	Participatiewet en Wajong	16
3	Ontwikkeling van de WAO/WIA-instroom 2000-2014	23

Ed Berendsen
Peter Rijnsburger

We verwachten in 2015 een versnelde afname van het aantal WW-uitkeringen.

1

Volumeontwikkelingen

Samenvatting

De verwachtingen over de Nederlandse economie zijn steeds positiever gestemd. Vooruitzicht is dat de werkgelegenheid in 2015 toeneemt, zij het in bescheiden mate. Deze gunstige ontwikkeling draagt bij aan een daling van het aantal WW-uitkeringen in 2015. Ook de verwachte instroom in de WIA valt dit jaar lager uit dan eerder ingeschat. Daarnaast zijn de eerste resultaten bekend over de effecten van de invoering van de Participatiewet op de Wajong.

- We verwachten dat het aantal WW-uitkeringen eind 2015 ongeveer 420.000 bedraagt. Dat zijn er ruim 20.000 minder dan eind 2014.
- Het aantal personen in de WW is gemiddeld circa 6% lager dan het aantal WW-uitkeringen. Het percentage schommelt met de ontwikkeling van de conjunctuur. Bij een hoogconjunctuur is het percentage relatief laag en bij een laagconjunctuur relatief hoog. Eind 2015 ligt het aantal werkloze personen met naar verwachting 387.000 circa 7,5% lager dan het aantal WW-uitkeringen.
- De instroom in de WIA valt in 2015 waarschijnlijk iets lager uit dan in 2014.
- Het aantal nieuwe Wajong-uitkeringen is in de eerste 4 maanden van 2015 sterk gedaald. De belangrijkste reden is de invoering van de Participatiewet. Door deze wet hebben jongeren alleen nog recht op een Wajong-uitkering als zij duurzaam geen arbeidsvermogen hebben.

1

UWV (2015). *UWV Arbeidsmarktprognose 2015-2016*. Amsterdam.

2

Hieronder vallen onder meer rechtskundig advies, financieel/accountantsadvies, boekhoudkundige diensten, public relations en reclame, organisatieadvies, architectenbureaus, ontwikkelingswerk en industrieel ontwerp.

Werkgelegenheid stijgt¹

De verwachting van UWV is dat de arbeidsmarkt dit jaar en volgend jaar aantrekt. Voor het eerst sinds jaren zien we in 2015 een toename van de werkgelegenheid. In 2015 worden 38.000 nieuwe banen verwacht voor werknemers, een groei van 0,5%. Vooral uitzendbedrijven profiteren van de economische groei. Deze bedrijfstak is conjunctuurgevoelig en reageert als eerste op gunstige ontwikkelingen. Dit jaar verwachten we bij uitzendbedrijven een werkgelegenheidsgroei van 4,7%. Ook bij andere bedrijfstakken groeit in 2015 de werkgelegenheid, zoals de detailhandel, groothandel, vervoer en opslag, horeca en specialistische zakelijke diensten². Voor deze bedrijfstakken ligt de toename tussen 1 en 3%. Er zijn ook bedrijfstakken waar de werkgelegenheid in 2015 verder terugloopt. De 3 belangrijkste 'dalers' zijn de industrie, financiële dienstverlening en zorg en welzijn.

Aantal WW-uitkeringen daalt versneld

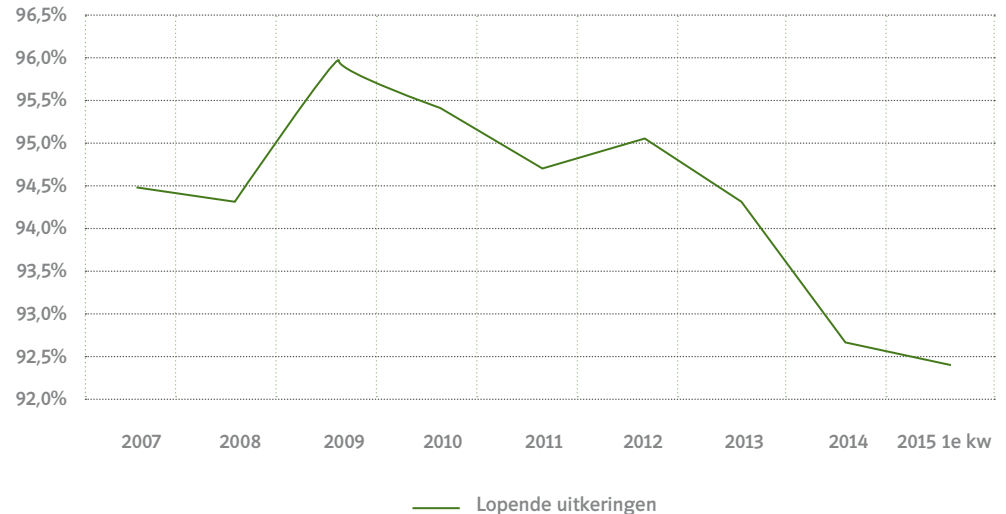
Het Centraal Planbureau (CPB) verwachtte begin dit jaar een economische groei van 1,7%. Vergeleken met de gemiddelde jaarlijkse groei in de afgelopen decennia van ongeveer 2%, is deze groei relatief laag. De verwachting was daarom dat ook de ontwikkeling van de werkgelegenheid en daarmee de daling van de werkloosheid nog relatief bescheiden zou zijn. In de afgelopen maanden zijn verschillende instituten (het Internationaal Monetair Fonds, de Nederlandsche Bank, de Europese Unie en de grote Nederlandse banken) echter steeds optimistischer geworden over de ontwikkeling van de Nederlandse economie. Wij sluiten niet uit dat de werkloosheid en ook het aantal WW-uitkeringen in 2015 sneller afnemen dan in dit UKV is weergegeven.

2 manieren van meten

Er zijn 2 manieren om de WW te meten: in uitkeringen en in personen. De meeste werkloosheidsstatistieken, zoals die van het CPB en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), gaan over personen. Als UWV cijfers publiceert over de WW, gaat het echter bijna altijd over het aantal uitkeringen en niet over het aantal personen met een WW-uitkering. Daar is een reden voor. Mensen zijn tegen werkloosheid verzekerd via hun werkgever en dus via een dienstverband. Als iemand ontslagen wordt uit een dienstverband, kan hij of zij een WW-uitkering aanvragen. De activiteiten van UWV zijn gericht op die uitkeringsaanvraag; vanuit het oogpunt van uitkeringsverstrekking is het aantal WW-uitkeringen daarom een belangrijke maat. Mensen kunnen op hetzelfde moment echter meerdere dienstverbanden hebben (zie box 1.1). Logischerwijze kan 1 persoon dan ook meerdere WW-uitkeringen hebben. Er is dus een verschil tussen het aantal personen in de WW en het aantal uitkeringen. De vraag is dan: hoe groot is dat verschil en in hoeverre is die relatie stabiel?

Figuur 1.1

VERHOUDING PERSONEN/WW-RECHTEN, ONTSLAG-WW *

* 2007-2014: WW-uitkeringen ultimo jaar, 2015: WW-uitkeringen ultimo eerste kwartaal.

Minder WW'ers dan WW-uitkeringen

In figuur 1.1 is de ontwikkeling weergegeven van de verhouding tussen personen en uitkeringen bij lopende uitkeringen WW. Als eerste zien we een significant en duurzaam verschil tussen het aantal personen en het aantal uitkeringen in de WW. Gemiddeld bedraagt de verhouding 94,3%.

Ten tweede constateren we dat de schommeling in de verhouding tussen personen en uitkeringen parallel loopt met de conjunctuur. Bij het inzakken van de conjunctuur in 2009 neemt de verhouding toe tot een piek van bijna 96%. Dit komt doordat in tijden van economische recessie meer mensen met een vast dienstverband werkloos worden en die hebben meestal maar 1 baan. Naast de invloed van de conjunctuur, lijkt er ook sprake van een trend te zijn. Sinds de piek in 2009 is de verhouding geleidelijk gezakt tot 92,4% in het eerste kwartaal van 2015. Dat is 2% onder het niveau van voor de crisis. Of deze dalende ontwikkeling zich voortzet, moet nog blijken.

Box 1.1

Personen met meerdere WW-uitkeringen

Mensen met meerdere WW-uitkeringen komen in alle sectoren voor. Het is dus geen bijzonderheid. Oorzaak is dat mensen voor de WW verzekerd zijn via hun dienstverband en niet als persoon.

Er zijn meerdere situaties mogelijk waarbij er meerdere WW-uitkeringen zijn. De meest voorkomende situaties zijn:

- Iemand werkt bij 2 bedrijven in deeltijd. Als hij of zij binnen korte tijd bij beide bedrijven ontslag krijgt, ontstaan er 2 gedeeltelijke WW-uitkeringen. Dit komt vaker voor bij sectoren waar mensen veel kleine dienstverbanden hebben, zoals bij de horeca en de sector culturele instellingen.
- Iemand is werkloos en accepteert vanuit de werkloosheid een deeltijdbaan. In dat geval is er een gedeeltelijke WW-uitkering naast de deeltijdbaan. Als de persoon vervolgens, na ten minste 6 maanden werken, weer werkloos wordt, ontstaat een tweede gedeeltelijke WW-uitkering. Deze situatie komt vaker voor bij mensen

die een relatief lang recht hebben op WW. Een uitzendkracht kan, hoewel hij bij 1 uitzendbedrijf werkt, na ontslag meerdere deeltuitkeringen hebben. WW-uitkeringen worden over de eerste 6 maanden betaald uit de sectorfondsen. De werkgevers financieren die fondsen via sectorale WW-premies. Binnen bepaalde sectoren (vooral de uitzendbranche) bestaat een systeem van gedeeltelijke premiedifferentiatie. Dat betekent dat werkgevers voor sommige typen werk een hogere sectorpremie moeten betalen dan voor andere. Het gevolg kan zijn dat een uitzendkracht meerdere verzekeringsrelaties heeft met het uitzendbedrijf waar hij of zij werkt. Elke verzekeringsrelatie leidt bij werkloosheid tot een aparte WW-uitkering. Het hebben van meerdere WW-uitkeringen komt vaker voor bij mensen met een langere WW-uitkering. Dat zijn de oudere WW'ers, naar verhouding het meest in de leeftijdscategorie 45-54 jaar (zie tabel 1.1).

Tabel 1.1

WW-UITKERINGEN DECEMBER 2014 NAAR LEEFTIJD

Leeftijd	Aantal uitkeringen	Aandeel (%)	Uitkeringen van mensen met meerdere uitkeringen	Aandeel (%)
< 25 jaar	17.504	4,0%	932	1,5%
25-34 jaar	70.480	16,0%	6.843	11,2%
35-44 jaar	92.494	21,0%	11.787	19,2%
45-54 jaar	130.988	29,7%	21.700	35,4%
≥55 jaar	129.347	29,3%	20.094	32,7%
Totaal	440.813	100,0%	61.356	100,0%

Tabel 1.2 geeft de WW-ontwikkeling uit de hoofdtabel 1.3 weer in zowel personen als uitkeringen.

Tabel 1.2

ONTWIKKELING WW IN UITKERINGEN EN PERSONEN

	2010 x 1.000	2011 x 1.000	2012 x 1.000	2013 x 1.000	2014 x 1.000	2015 [*] x 1.000
Aantal uitkeringen	263,7	269,9	340,2	437,7	440,8	420,0
Aantal personen	251,6	255,5	323,3	412,6	408,5	387,0

^{*}2015 is geraamd.

Concluderend kunnen we vaststellen dat bij de WW het aantal werkloze personen gemiddeld 6% lager is dan het aantal uitkeringen. Het verhoudingspercentage schommelt met de ontwikkeling van de conjunctuur. Bij een hoogconjunctuur is het percentage relatief laag en bij een laagconjunctuur relatief hoog.

Minder instroom in de Wajong

In de eerste 4 maanden van 2015 is de instroom in de Wajong sterk gedaald. Dit is het gevolg van de invoering van de Participatiewet. Door deze wet hebben jongeren alleen nog recht op een Wajong-uitkering als zij duurzaam geen arbeidsvermogen hebben. We schatten in dat de nieuwe instroom in de Wajong in de loop van dit jaar afneemt tot circa 10% van de instroom vóór de invoering van de Participatiewet. In een ander artikel in dit UKV besteden we uitgebreid aandacht aan de gevolgen van de invoering van de Participatiewet voor de Wajong.

Instroom WIA bijgesteld

In tegenstelling tot wat we verwachtten in het vorige UKV, gaan wij er nu van uit dat de instroom in de WIA in 2015 iets lager zal zijn dan in 2014. Dit betekent dat de WIA-instroom voor het tweede jaar op rij afneemt, zij het in bescheiden mate.

Bij overige wetten weinig verrassingen

Bij de WAO en de WAZ neemt het aantal mensen met een uitkering jaarlijks verder af. Er zijn bij deze regelingen nauwelijks nieuwe toekenningen, maar er is wel een behoorlijke uitstroom. De belangrijkste reden hiervoor is pensionering. In april 2015 daalde het aantal WAO'ers tot circa 335.000 en het aantal mensen met een WAZ-uitkering tot 16.600.

Ook bij de Ziektewet is sprake van een dalende trend bij de uitkeringsjaren. Mensen kunnen aanspraak maken op het vangnet-Ziektewet in de volgende situaties:

- als zij ziek worden terwijl ze een WW-uitkering ontvangen;
- als zij ziek zijn als hun dienstverband afloopt of beëindigd wordt (einddienstverbanders);
- als zij ziek worden tijdens werk onder uitzendbeding (uitzendkrachten)³.

Het aantal uitkeringsjaren (zie box 1.2) in het vangnet-Ziektewet zal in 2015 verder dalen. Deze daling heeft vooral te maken met de overstap van werkgevers naar het

3

Daarnaast kunnen andere werknemers een beroep doen op het vangnet-Ziektewet, zoals vrouwen die ziek zijn als gevolg van zwangerschap en/of bevalling en mensen die onder de no-riskregeling vallen.

eigenrisicodragerschap. Eigenrisicodragers doen bij ziekte van een uitzendkracht of een ex-werknemer geen beroep op het vangnet-Ziektewet bij UWV, maar nemen de Ziektewet-uitkering voor de zieke werknemer voor eigen rekening (zie box 1.3 voor een toelichting). De daling van het aantal uitkeringsjaren is daarnaast een gevolg van de eerstejaarsziektewetbeoordelingen die UWV sinds november 2013 uitvoert op basis van de Wet beperking ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid vangnetters (Bezava). UWV beoordeelt daarbij mensen die (via UWV of via een eigenrisicodragende werkgever) een Ziektewet-uitkering ontvangen, na 44 weken ziekte op geschiktheid voor gangbare arbeid. Deze eerstejaars Ziektewet-beoordelingen leiden ertoe dat een deel van de mensen wegens hersteldverklaring uit het vangnet-Ziektewet stroomt.

Voor de instroom in het vangnet-Ziektewet zien we in de eerste 4 maanden van 2015 geen verdere afname in vergelijking met dezelfde periode in 2014. We verwachten dat voor heel 2015 de instroom op hetzelfde niveau uitkomt als in 2014.

Box 1.2

Uitkeringsjaren

Om een indruk te geven van het uitkeringsvolume en de uitkeringslasten vermeldt tabel 1.3 uitkeringsjaren. Niet iedere uitkering is een volledige uitkering. Er kan sprake zijn van een uitkering die korter duurt dan 1 jaar of van een gedeeltelijke uitkering. Als bijvoorbeeld iemand een volledige uitkering heeft

gekregen gedurende 6 maanden, komt dit neer op 0,5 uitkeringsjaar. Iemand die gedurende 1 jaar een gedeeltelijke uitkering ontvangt, telt voor minder dan 1 uitkeringsjaar mee. Deze voorbeelden laten zien dat het aantal uitkeringsjaren altijd lager is dan het aantal lopende uitkeringen.

Box 1.3

Eigenrisicodragers en vangnet-Ziektewet

Werkgevers kunnen aan de Belastingdienst toestemming vragen om eigenrisicodragers voor het vangnet-Ziektewet te worden. De werkgever is als eigenrisicodragers zelf verantwoordelijk voor de betaling van de Ziektewet-uitkering aan uitzendkrachten met uitzendbeding en aan werknemers die ziek zijn op het moment dat het dienstverband eindigt. Ook is de eigenrisicodragers dan verantwoordelijk voor hun verzuimbegeleiding en re-integratie. De zieke ex-werknemers en uitzendkrachten van eigenrisicodragers zijn niet in de cijfers in tabel 1.3 opgenomen. Op grond van de Wet Bezava heeft UWV sinds 2013 de taak

hen na 44 weken ziekte te beoordelen op geschiktheid voor gangbare arbeid. UWV blijft ook eindverantwoordelijk voor de correcte uitvoering van de Ziektewet door de eigenrisicodragers. In dat kader voert UWV controles uit. Niet alle bevoegdheden zijn overgedragen aan de eigenrisicodragers. Zo mag deze een aanvraag voor een Ziektewet-uitkering niet zonder toestemming van UWV afwijzen. UWV kent wel het aantal aanvragen van eigenrisicodragers, maar kan geen compleet beeld geven van het aantal instromers en uitkeringsjaren van eigenrisicodragers.

Tabel 1.3

ONTWIKKELING AANTAL VERZEKERDE WERKNEMERS EN UITKERINGSVOLUMES NAAR WET, 2010-2015*

	2010 x 1.000	2011 x 1.000	2012 x 1.000	2013 x 1.000	2014 x 1.000	2015 jan-apr x 1.000	2015 raming x 1.000
Verzekerde werknemers** (met dienstverband)	7127,7	7145,3	7029,4	6.904,3	6.860,1		6.894,0
WW***							
Instroom	414,6	414,0	502,5	613,2	605,2	213,5	582,0
Uitstroom	420,8	407,9	432,2	515,7	602,0	227,5	603,0
Lopende uitkeringen	263,7	269,9	340,2	437,7	440,8	426,9	420,0
Uitkeringsjaren	234,3	225,4	261,6	335,0	363,9		343,0
WIA							
Instroom	35,6	37,9	33,9	37,1	36,9	12,1	36,8
Uitstroom	8,5	9,8	10,8	12,7	14,1	4,8	15,2
Lopende uitkeringen	110,1	138,4	161,7	186,1	209,7	217,1	231,2
Uitkeringsjaren	77,7	100,4	127,6	148,4	168,5		187,8
WAO							
Instroom	4,3	3,1	2,2	1,5	1,0	0,3	0,7
Uitstroom	39,7	45,5	39,9	34,5	31,2	8,3	28,3
Lopende uitkeringen	486,3	444,0	406,2	373,1	343,0	335,0	315,4
Uitkeringsjaren	405,0	375,4	341,1	314,0	289,9		267,4
WAZ							
Instroom	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1
Uitstroom	4,0	4,6	3,7	3,1	2,5	0,6	1,9
Lopende uitkeringen	30,4	26,0	22,5	19,6	17,2	16,6	15,4
Uitkeringsjaren	24,5	21,5	18,5	16,2	14,1		12,4
Wajong							
Instroom	17,8	16,3	15,3	17,7	17,4	1,9	4,7
Uitstroom	4,6	5,2	5,1	5,5	5,7	2,2	5,8
Lopende uitkeringen	205,1	216,2	226,5	238,7	250,6	250,4	249,5
Uitkeringsjaren	187,7	192,7	178,4	188,8	199,3		203,1
Vangnet-Ziektewet****							
Instroom	281,3	273,7	260,4	210,6	202,5	71,2	202,5
Uitkeringsjaren	98,3	99,8	99,5	95,5	91,6	29,0	87,6

* Voor de arbeidsongeschiktheidswetten (WIA, WAO, WAZ en Wajong) geldt met ingang van 1 juli 2012 een andere registratie van instroom en uitstroom. Deze gewijzigde telwijze heeft geen gevolgen voor de hoogte van het aantal lopende uitkeringen.

** Het aantal verzekerde werknemers voor 2014 en 2015 is geraamd.

*** WW is ontslag-WW, dus exclusief deeltijd-WW in de periode 2009-2011.

**** Exclusief ERD (eigenrisicodragers). De aantallen van de overige wetten zijn inclusief ERD.

Bron: UWV.

2

Participatiewet en Wajong

Ed Berendsen

Door de Participatiewet daalt het aantal nieuwe Wajong-uitkeringen in 2015-2016 tot 10% van het aantal vóór invoering van de Participatiewet.

Samenvatting

Per 1 januari 2015 is de Participatiewet van kracht. De Participatiewet houdt onder meer in dat jongeren met een beperking die voorheen een Wajong-uitkering aanvroegen, nu voor ondersteuning zijn aangewezen op de gemeenten als er sprake is van arbeidsvermogen. Deze wet heeft grote gevolgen voor het beroep op de Wajong.

- In april 2015 waren er gemiddeld 60% minder aanvragen dan voor invoering van de Participatiewet.
- Van die aanvragen leidde 12% tot toekenning van een uitkering.
- De jaarlijkse instroom van nieuwe uitkeringen bedraagt naar verwachting circa 10% van de jaarlijkse instroom vóór de invoering van de Participatiewet.

Participatiewet en Wajong 2015

Per 1 januari 2015 is de Participatiewet van kracht. Die houdt onder meer in dat jongeren met een beperking die voorheen een Wajong-uitkering aanvragen, nu voor ondersteuning zijn aangewezen op de gemeenten. Er moet dan wel sprake zijn van arbeidsvermogen. De nieuwe Wajong 2015 is alleen nog toegankelijk voor jonggehandicapten die duurzaam geen mogelijkheden tot arbeidsparticipatie hebben. Hiermee wordt bedoeld dat deze personen niet over arbeidsvermogen beschikken en dit ook nooit kunnen ontwikkelen. In de praktijk betekent dit dat de instroom zich beperkt tot de groep die voor 2015 in de uitkeringsregeling van de Wajong terechtkwam. De Participatiewet heeft dus belangrijke gevolgen voor de omvang van de instroom in de Wajong (zie box 2.1).

Box 2.1

Veranderingen in de Wajong door de Participatiewet

- De invoering van de Participatiewet heeft belangrijke consequenties voor de Wajong, voor zowel nieuwe aanvragen Wajong als lopende uitkeringen:
- Sinds 10 september 2014 worden nieuwe aanvragen alleen toegekend als mensen duurzaam geen arbeidsvermogen hebben. De uitkering van nieuwe Wajongers die duurzaam geen arbeidsmogelijkheden hebben, bedraagt 75% van het wettelijk minimumloon (WML).
 - Jongeren met een beperking die arbeidsvermogen hebben, zijn voor een uitkering (WWB) en voor begeleiding naar werk aangewezen op de gemeenten.
 - De huidige Wajongers behouden hun uitkering. Tussen 1 januari 2015 en 31 december 2017 wordt van hen het arbeidsvermogen beoordeeld. Voor Wajongers met arbeidsvermogen wordt de Wajong-uitkering verlaagd (per 1 januari 2018) van maximaal 75% naar maximaal 70% van het WML. De uitkering van Wajongers die duurzaam geen arbeidsvermogen hebben, blijft 75% van het WML, net als nu het geval is.
 - Voor 2015 was de Wajong een werkregeling gericht op participatie. Sinds 2015 is de Wajong een uitkeringsregeling gericht op inkomen.

Wat die gevolgen zouden zijn voor de ontwikkeling van de Wajong was op voorhand niet met zekerheid te zeggen. Wel waren er verwachtingen. Die verwachtingen hebben onder meer betrekking op 3 grootheden: het aantal aanvragen, het aantal toekenningen en de instroom (zie box 2.2). Inmiddels is de Participatiewet een aantal maanden in werking en zijn de eerste resultaten zichtbaar. In dit artikel laten we zien hoe deze resultaten zich verhouden tot de verwachtingen.

Box 2.2

Verwachtingen over de volumeontwikkeling van de Wajong

In UKV 2014-3 besteedden we aandacht aan verwachtingen over de gevolgen van de Participatiewet voor de Wajong. We herhalen ze:

- We verwachten dat door gedragsveranderingen het aantal aanvragen zal dalen. We denken namelijk dat veel jongeren, gezien de aard van hun beperking, geen aanvraag zullen indienen omdat ze verwachten dat die wordt afgewezen.
- We verwachten een sterke afname van het toekenningspercentage en van de instroom. Alleen jongeren met een beperking die duurzaam geen arbeidsvermogen hebben, komen nog in aanmerking voor een Wajong-uitkering. In 2014 betrof dat ongeveer 4% van de

Wajong-aanvragen (ofwel 6% van de *toegekende* aanvragen): de 987 Wajongers die instroomden in de uitkeringsregeling in de Wajong. Als we geen rekening houden met eventuele gedragseffecten zal ook vanaf 2015 circa 4% van alle aanvragen worden toegekend. Als we wél rekening houden met de gedragseffecten, dan neemt het aantal aanvragen af en zal het toekenningspercentage groter worden dan 4%. Mensen die op voorhand verwachten dat hun aanvraag zal worden afgewezen, zullen immers geen aanvraag indienen. De combinatie van een daling van het aantal aanvragen en een daling van het toekenningspercentage zal tot een sterke afname van de instroom leiden.

Aantal aanvragen met 60% afgenomen

In figuur 2.1 is de ontwikkeling van het aantal aanvragen per week weergegeven (het voortschrijdend 4-wekelijks gemiddelde). Het eerste wat opvalt, is de stijging van het aantal aanvragen in de weken voor 10 september 2014 (week 35-39). Vanaf die datum vallen nieuwe aanvragen onder het regime van de nieuwe Wajong 2015. De stijging is wat we 'het anticipatie-effect op de nieuwe wet' noemen. Sommige jongeren met beperkingen vervoegen hun aanvraag omdat ze verwachten dat die onder het nieuwe regime zal worden afgewezen⁴. In de weken voor 10 september zijn circa 1.000 extra aanvragen ingediend.

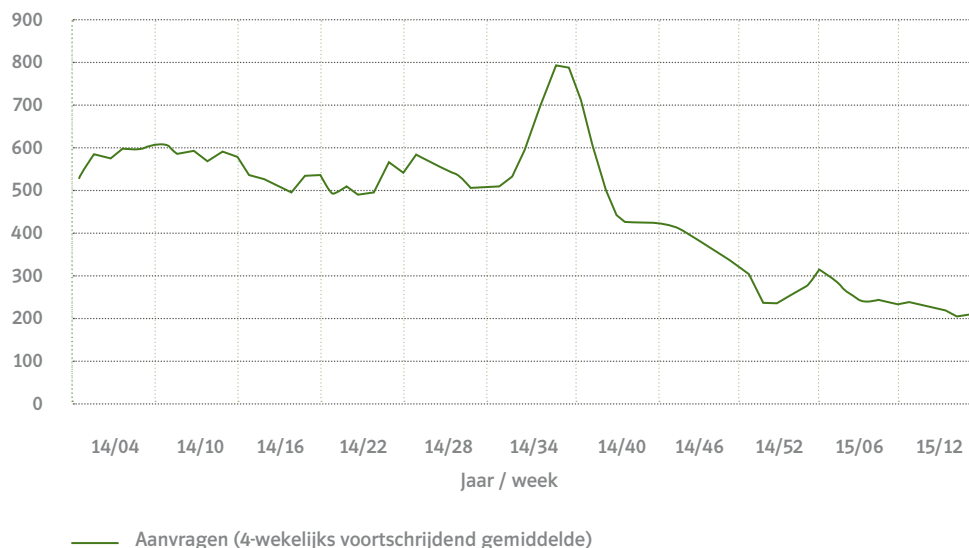
Na 10 september daalt het gemiddelde aantal aanvragen sterk. In de periode van week 9 tot en met week 16 van 2015 bedroeg het aantal aanvragen nog circa 220 per week tegen circa 540 per week in de eerste 34 weken van 2014 (vóór de anticipatiepiek). Het aantal aanvragen is daarmee bijna 60% gedaald en er is nog geen zicht op stabilisatie van de afname. We concluderen hieruit dat de verwachte afname bij de aanvragen ook daadwerkelijk plaatsvindt.

4

Het aanvragen van een Wajong-uitkering is een keuze, en niet alle jongeren met een beperking doen dat met 18 jaar. Een belangrijk deel doet dat na het 18e jaar en dat betekent dat het moment van aanvraag kan variëren.

Figuur 2.1

AANTAL AANVRAGEN WAJONG PER WEEK (4-WEKELIJKS GEMIDDELDE)

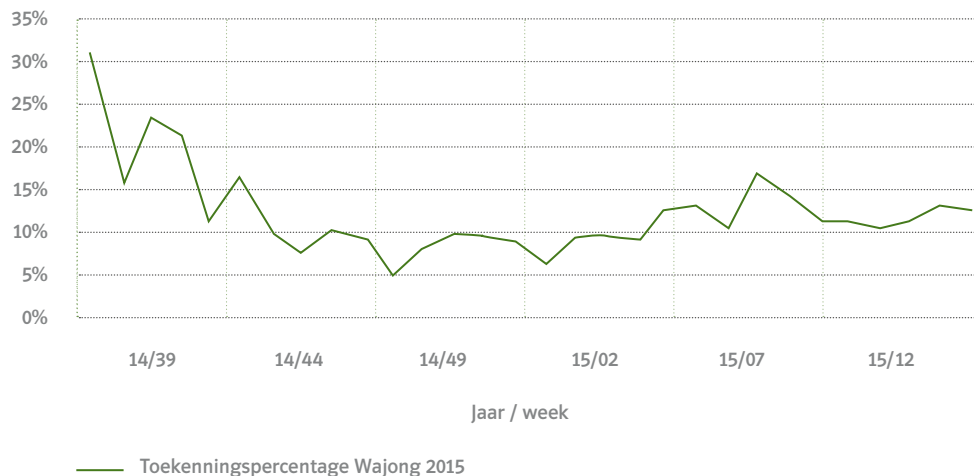
Toekenningspercentage bedraagt nu circa 12%

Alleen jongeren met een beperking die duurzaam geen arbeidsvermogen hebben, komen nog in aanmerking voor een Wajong-uitkering. In box 2.2 is aangegeven dat het toekenningspercentage zonder gedragseffecten naar verwachting uit zou komen op circa 4%. Maar we hebben in de vorige paragraaf gezien dat het aantal aanvragen sterk is gezakt; daarom zal het feitelijke toekenningspercentage in ieder geval hoger moeten uitkomen. Figuur 2.2 laat zien dat dit ook daadwerkelijk het geval is. Rond de jaarwisseling lag het percentage rond 10%. De laatste weken zien we een lichte toename, conform de verdere daling van het aantal aanvragen, en een voorlopige stabilisatie op circa 12%.

Kunnen we hieruit concluderen dat sinds de invoering van de Participatiewet 12% van de Wajong-aanvragen wordt toegekend (Wajong 2015)? Het antwoord daarop is: nog niet. Daar zijn 2 redenen voor. Ten eerste zijn er bij nieuwe wetten altijd aanloopeffecten; het duurt een tijd voor het toekenningspercentage stabiliseert. De tweede reden hebben we al eerder aangestipt (box 2.2): het aantal aanvragen daalt. Steeds meer jongeren doen geen aanvraag, omdat zij op voorhand verwachten dat hun aanvraag zal worden afgewezen. Van de resterende aanvragen zullen er dan meer worden toegekend, omdat de ernstigste ziektebeelden overblijven, en zal het toekenningspercentage stijgen. Bij een daling van het aantal aanvragen met 60% zal het toekenningspercentage stijgen naar meer dan 10%, wat ongeveer overeenkomt met het huidige percentage. Bij een verdere daling van het aantal aanvragen zal het toekenningspercentage verder stijgen.

Figuur 2.2

ONTWIKKELING TOEKENNINGSPERCENTAGE WAJONG 2015 (PER WEEK)

Overloop en heropeningen

De instroom in de Wajong bestaat in 2015 niet alleen uit uitkeringen Wajong 2015, maar ook uit 2 andere categorieën. In de eerste plaats zijn in 2015 naast uitkeringen Wajong 2015 ook uitkeringen toegekend die onder het oude regime vallen. Deze eenmalige overloop omvat de aanvragen waarover in 2014 nog geen beslissing was genomen, en de beslissingen uit 2014 waarvan de uitkomst geregistreerd is in het begin van 2015. Naar schatting vallen in 2015 circa 1.350 uitkeringen in deze categorie.

Daarnaast is er ieder jaar sprake van zogenaamde heropeningen: eerder beëindigde uitkeringen die om diverse redenen weer heropend worden. Het kan bijvoorbeeld gaan om een Wajonger die is uitgestroomd omdat hij hersteld is, maar vervolgens te maken krijgt met een terugval. Het kan ook gaan om uitkeringen die beëindigd zijn vanwege een sanctie. Als die sanctie weer teruggedraaid wordt of afloopt, herleeft de uitkering. Een andere belangrijke categorie zijn uitkeringen die beëindigd worden wegens detentie (circa 25% in 2014). Na beëindiging daarvan kan de uitkering herleven. In 2014 gebeurde dat 1.800 keer. Ook de komende jaren zullen er heropeningen zijn, maar het aantal zal naar verwachting langzaam dalen naarmate de bestaande Wajongers ouder worden⁵. Het is niet de verwachting dat er bij de Wajong 2015 veel heropeningen zullen zijn: weinig Wajongers zullen uitstromen wegens herstel van ziekte.

Aantal nieuwe Wajong-uitkeringen daalt met 90%

We verwachten dat het aantal nieuwe uitkeringen Wajong 2015 in dit jaar en het komende jaar min of meer constant blijft. Dat komt doordat de groep jongeren met een beperking die duurzaam geen arbeidsvermogen heeft, een gegeven omvang kent. Het aantal aanvragen is tot nu toe 60% gedaald en het toekenningspercentage bedraagt 12%. Als we dit voorzichtigheidshalve aanhouden voor heel 2015, dan kunnen we uitgaan van circa 1.560 uitkeringen Wajong 2015 in 2015. Voor 2016 gaan we nog steeds uit van een verdere (kleine) daling van het aantal aanvragen, en daarbij ook van een verdere stijging van het toekenningspercentage. Dit alles levert voor 2015 en 2016 het beeld uit tabel 2.1 op.

5

In het begin van de uitkering is vaak niet duidelijk wat de mogelijkheden van Wajongers zijn. Er zijn dan ook meer veranderingen in de participatiestatus van de Wajonger. Naarmate duidelijker wordt wat de Wajonger kan, en de Wajonger ouder wordt, wordt het participatiepatroon stabiel. Het gevolg is dat er onder andere minder heropeningen zijn.

Tabel 2.1

PROGNOSE INSTROOM

	2014	2015	2016
Wajong (vorige regime)	15.600	1.350	0
Waarvan uitkeringsregeling	987	130	0
Heropeningen	1.800	1.800	1.700
Toekenningen Wajong 2015	0	1.560	1.560
Totaal	17.400	4.710	3.260
Toekenningspercentage Wajong		12%	15%

Wat kunnen we hieruit afleiden? Als we afzien van de heropeningen, dan bedroeg het aantal nieuwe uitkeringen in 2014 15.600. Onder de Participatiewet zal dat op termijn zakken naar 1.560 nieuwe toekenningen, ofwel circa 10% van de instroom in de periode voor de invoering van de Participatiewet (een afname van 90%). Dat is iets hoger dan het aandeel instroom in de uitkeringsregeling onder de nieuwe Wajong (6%). Het betekent ook dat het aantal mensen met een Wajong-uitkering voor het eerst sinds de invoering van de Wajong zal gaan dalen. De uitstroom uit de Wajong (circa 5.800 in 2015 en 6.000 in 2016) is namelijk groter dan de instroom, ook als we rekening houden met heropeningen. Eind 2014 waren er 250.600 Wajong-uitkeringen. Bij het verwachte niveau van instroom zal dat aantal op den duur dalen tot circa 50.000 à 60.000. Dat duurt overigens nog wel ten minste 30 jaar.

Onzekerheden

De Participatiewet is pas een aantal maanden van kracht, dus hoe zeker kunnen we zijn van deze verwachtingen? Het antwoord op deze vraag is dat de ontwikkeling van het aantal aanvragen nog behoorlijk onzeker is. Er is nog geen stabilisatie zichtbaar bij de afname van het aantal aanvragen. En we weten ook nog niet wanneer de bodem bereikt wordt. Waar we wel met redelijke zekerheid van uit kunnen gaan, is dat bij verdere daling van het aantal aanvragen het toekenningspercentage zal toenemen. Aanvragen en toekenningspercentage zijn communicerende vaten, omdat de afname van de aanvragen zal zitten bij de mensen die verwachten dat hun aanvraag afgewezen wordt. Het aantal jongeren dat daadwerkelijk instroomt, zal op de korte termijn niet veel veranderen. Tot nu blijkt dat er maar een kleine groep jongeren is van wie gezegd kan worden dat zij duurzaam geen arbeidsvermogen hebben. Dat zagen we ook bij de nieuwe Wajong (het percentage instroom in de uitkeringsregeling lag constant rond 6%) en bij de WIA (het aandeel instroom in de IVA ligt constant op circa 20%).

Voor de langere termijn zijn er andere onzekerheden. Tot nu toe hebben we het steeds gehad over de eerste (primaire) aanvragen Wajong. Er zal op termijn ook een stroom secundaire aanvragen ontstaan van eerder afgewezen jongeren of van jongeren die eerder geen aanvraag ingediend hebben. Er zijn ten minste 3 redenen waarom een dergelijke secundaire stroom zal ontstaan:

- De jongeren die niet in aanmerking komen voor de Wajong, zijn voor inkomen en ondersteuning aangewezen op de gemeenten. Hierbij zijn ook jongeren met beperkingen van wie het arbeidsvermogen niet groot is. Het is goed denkbaar dat op termijn blijkt dat hun arbeidsvermogen te beperkt is en dat zij daarom een (her)aanvraag Wajong zullen indienen.

- Anderen die op termijn een (her)aanvraag zouden kunnen indienen, zijn jongeren met verslechterende ziektebeelden.
- Een derde groep zijn jongeren die geen arbeidsmogelijkheden hebben, maar van wie niet duidelijk is of dat duurzaam is. Dat is bijvoorbeeld het geval bij mensen die onder behandeling zijn. Na de behandeling kan uiteindelijk blijken dat zij toch duurzaam geen arbeidsvermogen hebben.

Dat er een secundaire instroom zal ontstaan, is zeker. De vraag is alleen of deze instroom groot zal zijn. De ontwikkeling binnen de nieuwe Wajong (ingevoerd in 2010) laat zien dat het aantal overgangen van de werkregeling naar de uitkeringsregeling na 4 jaar nog maar zeer beperkt is. Gezien deze ervaringen verwachten we dat een secundaire instroom traag op gang zal komen (over meerdere jaren) en niet erg groot zal zijn.

Wat betekent dit voor gemeenten?

Het zal duidelijk zijn dat hoe minder jongeren met een beperking terecht kunnen bij de Wajong, des te meer verwacht zal worden van de gemeenten. Uit de voorafgaande jaren weten we dat er jaarlijks maximaal ongeveer 14.000⁶ jongeren met een beperking waren die nu voor een uitkering en/of begeleiding naar werk aangewezen zouden zijn op de gemeenten. Dezen komen niet allemaal tegelijk bij de gemeenten: er is een tijdpad. Een deel (circa 40%) van de doelgroep zit bijvoorbeeld nog op school. Zij kloppen pas bij de gemeente aan als zij hun opleiding hebben afgerond. Uit eerdere jaren weten we dat het nog zeker 3 jaar duurt voordat het grootste deel daarmee klaar is. Een ander deel is onder behandeling en is daarom nog niet beschikbaar voor begeleiding naar werk. Zij kloppen pas aan voor begeleiding naar werk als de behandeling is afgerond. Het tijdpad zorgt ervoor dat het aantal jongeren met een beperking dat onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten valt, langzaam groeit.

Daarbij komt dat we niet weten in welke mate jongeren met een beperking voor een uitkering en/of begeleiding ook daadwerkelijk zullen aankloppen bij de gemeenten. Zoals we in de vorige paragraaf aangaven, wordt van sommige mensen na afronding van hun behandeling vastgesteld dat ze duurzaam geen arbeidsvermogen hebben. Die stromen dan alsnog de Wajong in.

Deze overwegingen leiden tot de verwachting dat het aantal jongeren dat om een uitkering en/of begeleiding door de gemeenten vraagt, in eerste instantie beperkt zal zijn. Daardoor hebben de gemeenten tijd om te wennen aan de instroom van deze jongeren.

6

Het gaat om het aantal uitkeringen dat voor de Participatiewet werd toegekend voor de Wajong (tabel 2.1: 15.600) minus het aantal uitkeringen dat na invoering van de Participatiewet wordt toegekend (tabel 2.1: 1.560) = afgerond 14.000.

3

Ontwikkeling van de WAO/WIA-instroom 2000-2014

Carla van Deursen
Ed Berendsen

Een langdurige en structurele re-integratieaanpak van werkgevers is bij alle ziektebeelden effectief.

Samenvatting

De jaarlijkse instroom vanwege arbeidsongeschiktheid (in WAO en WIA) is gedaald van 100.000 in 2000 naar 38.000 in 2014. In 2004 - het laatste WAO-jaar - was de instroom al gedaald naar 59.000. De daling is terug te zien in alle leeftijdsgroepen, bij zowel mannen als vrouwen en bij alle ziektebeelden.

- De relatief hoge WAO-instroom van vrouwen was in 2003 aanleiding tot een plan van aanpak *Vrouwen en WAO*. In 2014 is het verschil tussen mannen en vrouwen klein geworden.
- Doordat het aandeel 60-plussers onder werkenden de laatste jaren snel stijgt, stijgt sinds 2006 ook het instroompercentage in de WAO en de WIA voor mannen en vrouwen van 55 jaar en ouder.
- Met de Wet verbetering poortwachter (2002) en de verlenging van de loondoorbetalings-verplichting van 1 naar 2 jaar (2004) is een structurele en langdurige re-integratieaanpak door werkgevers ingezet. Deze heeft bij alle ziektebeelden bijgedragen aan een verlaging van de arbeidsongeschiktheidsinstroom. Bij psychische aandoeningen en aandoeningen aan het bewegingsapparaat, is de daling het grootst.

7

Deursen, C. van & Loo, J. van (2010). *Analyse stijging WIA-instroom I en Analyse stijging WIA-instroom II*. UWV-kennismemo 10-6 en 10-7, Amsterdam.

8

Berendsen, E. & Deursen, C. van (2013). *Stijging WIA-instroom 2006-2012*. UWV Kennisverslag 2013-3, Amsterdam.

9

De belangrijkste reden dat we ook na sluiting van de WAO in 2004 nog nieuwe instroom tellen, is dat ex-WAO'ers nog recht kunnen hebben op terugkeer als de oorspronkelijke aandoening verergert (heropeningen). Daarnaast stroomden in 2005 en 2006 ook nog mensen voor het eerst de WAO in, omdat de claimbeslissing niet binnen de normale termijn tot stand kwam (bijvoorbeeld bij bezwaar of beroep).

10

Strikt genomen is 2004 geen volledig 'normaal jaar' meer, omdat het aangepaste Schattingsbesluit (aSB) vanaf oktober 2004 ook voor de WAO-beoordelingen gold. Het effect ervan op de instroom in dat jaar is echter klein.

Bijna 10 jaar WIA

De WIA is nu bijna 10 jaar van kracht; deze wet liet direct na ingang een enorme daling ten opzichte van de WAO zien. Wel groeide in de eerste 5 WIA-jaren de jaarlijkse instroom, zij het nog steeds flink onder het niveau van de WAO. Sinds 2011 is de instroom redelijk stabiel. Op verschillende momenten in de afgelopen jaren hebben we de ontwikkelingen in de WIA beschreven en geduid in het UKV. Zo zijn we ingegaan op de achtergronden van de snelle groei van de jaarlijkse instroom tussen 2006 en 2010^{7,8}.

De WIA-instroom wordt door veel factoren beïnvloed. In de eerste plaats zijn het geslacht, de leeftijd, het opleidingsniveau en het type werkzaamheden van invloed. Naarmate men ouder is of lager opgeleid, wordt de WIA-instroom hoger. Vrouwen stromen vaker de WIA in dan mannen. Ook tussen sectoren zijn er grote verschillen, met bijvoorbeeld een hoog WIA-risico in de bouw en een laag risico in de zakelijke dienstverlening.

Verder maakt het uit op welke grondslag men verzekerd is voor de WIA: vanuit een vast dienstverband, als uitzendkracht, vanuit een tijdelijk dienstverband of op grond van een WW-recht. Bij mensen met een vast dienstverband is de instroom het laagst. Het aantal verzekerden en de onderlinge verhoudingen tussen de verschillende risicogroepen worden beïnvloed door maatschappelijke ontwikkelingen en door de conjunctuur. De conjunctuur heeft ook een ander effect: door reorganisaties en faillissementen lopen ook vaste werknemers een groter risico om via de Ziektewet in de WIA te belanden. In de praktijk zien we dat werknemers die in het vangnet-Ziektewet terechtkomen, een grotere kans hebben om naar de WIA door te stromen dan degenen die gedurende de eerste 2 ziektejaren een werkgever blijven houden.

De werkende beroepsbevolking, en daarmee ook de subgroep van verzekerde werknemers, verandert van aard en samenstelling. De pensioenleeftijd stijgt, er werken meer oudere vrouwen, sectoren groeien of krimpen en de aard van de dienstverbanden verandert. Bij veranderingen in de toetredingscriteria - zoals bij de introductie van de WIA - verandert ook de samenstelling van de groep arbeidsongeschikten. In dit artikel beschrijven we de veranderingen in leeftijd, geslacht en ziektebeelden in de periode 2000-2014.

We beantwoorden daarbij de volgende vragen:

- Hoe ontwikkelt de WIA-instroom zich en hoe verhoudt zich dat tot de laatste WAO-jaren?
- Hoe ontwikkelt het instroompercentage zich voor mannen en vrouwen?
- Hoe ontwikkelt het instroompercentage zich naar leeftijd?
- Hoe ontwikkelt het instroompercentage zich naar ziektebeelden?

Ontwikkeling van WAO en WIA

De WAO en de WIA hebben dezelfde groep verzekerden, namelijk werknemers die arbeidsongeschikt kunnen worden vanuit een dienstverband, uitzendbeding of vanuit de WW. Sinds 2002 is het jaarlijks aantal nieuwe arbeidsongeschikten sterk gedaald (tabel 3.1). Dit begon al binnen de WAO. De grote daling van 104.000 instromers in 2001 naar 66.000 in 2003 is te danken aan de invoering van de Wet verbetering poortwachter (WVP) in april 2002. De lage instroom in 2005 komt doordat in 2004 de loondoorbetalingsverplichting verlengd werd van 1 naar 2 jaar. Hierdoor werd 2005 een 'pauzejaar', met uitsluitend instroom van mensen die al voor 1 januari 2004 ziek of arbeidsongeschikt werden. De eerste gecombineerde WAO/WIA-instroom⁹ in 2006 is met 32.000 bijna de helft

lager dan de 59.000 in het laatste 'normale' WAO-jaar 2004¹⁰. Deze forse daling is vooral te danken aan de volgende 3 factoren:

- De verlenging van de loondoorbetalingsverplichting van 1 naar 2 jaar (VLZ) zorgde ervoor dat er veel minder aanvragen kwamen: veel mensen herstellen nog in het tweede jaar.
- Het aangepaste Schattingsbesluit (aSB) is strikter dan het oude, waardoor vaker geconstateerd wordt dat de aanvrager nog werk op of boven het minimumloon kan verrichten en er daarmee verdiencapaciteit is¹¹.
- De drempel om in aanmerking te komen voor een arbeidsongeschiktheidsuitkering is verhoogd van 15% (WAO) naar 35% arbeidsongeschiktheid (WIA).

11

Deursen, C. van & Mulders, H. (2009).
KM 09-13 *Schatting effect aangepaste Schattingsbesluit op aandeel afwijzingen WIA*. UWV 2009. http://www.uwv.nl/overuwv/Images/Schatting_aSB_effect_binnen_WIA.pdf

12

Ibidem.

13

Dit komt omdat in 2006 veel meer voorschotten zijn verstrekt dan in de latere jaren (voorschotten tellen ook mee als WIA-instroom).

De WIA-instroom steeg van 21.100 in 2006 naar 37.900 in 2011. Sindsdien is de instroom redelijk stabiel en de verwachting is dat dit ook in 2015 en 2016 zo zal blijven. In 2012 is even een flinke dip te zien, waarna de instroom weer steeg en vervolgens licht daalde. Uit nadere analyse blijkt echter dat het feitelijke beroep op de WIA niet afnam in 2012: de dip is slechts het gevolg van een eenmalige verandering in de registratieperiode. Dit is te zien in figuur 3.1. Hier geven we de instroomcijfers weer zoals die zouden zijn als alle administratieve processen hetzelfde waren gebleven. Niet alleen in 2012, maar ook in enkele andere jaren wordt de WIA-instroom vertekend door administratieve factoren¹². Na correctie hiervoor wordt de instroom in 2006 nog iets lager¹³ en blijkt hij tussen 2011 en 2014 heel stabiel.

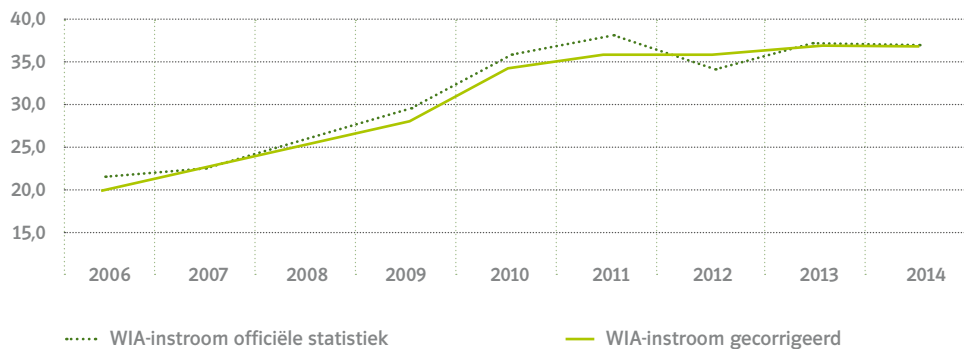
Tabel 3.1

JAARLIJKSE INSTROOM IN WAO EN WIA 2000-2016

	WAO (x 1.000)	WIA totaal (x 1.000)	IVA (x 1.000)	WGA (x 1.000)	WAO + WIA (x 1.000)
2000	100,1	-	-	-	100,1
2001	103,9	-	-	-	103,9
2002	92,3	-	-	-	92,3
2003	66,3	-	-	-	66,3
2004	59,2	-	-	-	59,2
2005	19,9	-	-	-	19,9
2006	11,0	21,1	3,8	17,3	32,1
2007	11,7	22,4	4,3	18,1	34,1
2008	8,2	25,3	5,1	20,2	33,5
2009	6,3	29,3	5,6	23,8	35,6
2010	4,3	35,6	7,3	28,4	39,9
2011	3,1	37,9	7,8	30,1	41,0
2012	2,2	33,9	6,7	27,2	36,1
2013	1,5	37,1	7,9	29,2	38,6
2014	1,0	36,9	8,2	28,7	37,9
2015	0,7	36,8	8,9	27,9	37,5
2016	0,5	37,5	9,2	28,3	38,0

Figuur 3.1

WIA-INSTROOM 2006-2014*

* Officiële aantallen en aantallen na correctie voor administratieve factoren.

WAO/WIA-instream naar leeftijd en geslacht

Onder de WAO werden vrouwen relatief vaker arbeidsongeschiktheid dan mannen.

De hoge WAO-instream van vrouwen was in 2003 aanleiding voor het plan van aanpak *Vrouwen en WAO*¹⁴. De benodigde maatregelen om de WAO-instream te verkleinen lagen volgens de toenmalige minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid op het vlak van de verzuimpreventie en -begeleiding in de bedrijven, de rol van de uitvoeringsorganisatie en maatregelen die de combinatie arbeid en zorg faciliteren. In het plan werd ook de verwachting uitgesproken dat het nieuwe stelsel van arbeidsongeschiktheid (VLZ en WIA) vanwege de activerende werking positief zou uitvallen voor vrouwen. In dit artikel laten we zien dat dit inderdaad het geval is geweest.

De werkende beroepsbevolking is aan het vergrijzen, waarbij het aandeel oudere vrouwen sterker groeit dan het aandeel mannen. Als we zicht willen krijgen op de ontwikkeling van dat verschil, moeten we het instroompercentage per leeftijdsklasse laten zien. Tabel 3.2 laat het WAO/WIA-instreampercentage naar leeftijdsklasse en geslacht zien over de periode 2000-2014. Omdat we op dit detailniveau niet – zoals in figuur 3.1 – kunnen corrigeren voor administratieve factoren, laten we de jaren waarin deze het beeld het meest verstoren, weg. Het WAO/WIA-instreampercentage is het aantal nieuwe arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in een kalenderjaar als percentage van het aantal verzekerde personen. Voor de WAO wordt het aantal verzekerde personen 1 jaar voor instroom genomen, voor de WIA het aantal 2 jaar voor instroom (het jaar waarin de instromers ziek worden).

14

Plan van aanpak Vrouwen en WAO. Tweede Kamer, vergaderjaar 2003-2004, 28 333, nr. 3.

Tabel 3.2

WAO/WIA-INSTROOMPERCENTAGE NAAR LEEFTIJD EN GESLACHT, GESELECTEERDE JAREN

	2000	2004	2006	2008	2010	2013	2014	2014 t.o.v. 2000
Mannen								
< 25 jaar	0,20%	0,14%	0,05%	0,07%	0,07%	0,06%	0,05%	0,25
25-34 jaar	0,70%	0,46%	0,23%	0,29%	0,35%	0,27%	0,27%	0,39
35-44 jaar	1,20%	0,74%	0,42%	0,42%	0,48%	0,44%	0,43%	0,36
45-54 jaar	1,88%	1,10%	0,58%	0,56%	0,68%	0,64%	0,62%	0,33
≥55 jaar	2,60%	1,40%	0,86%	0,88%	1,11%	1,17%	1,17%	0,45
Totaal	1,18%	0,73%	0,41%	0,43%	0,52%	0,51%	0,50%	0,42
Vrouwen								
< 25 jaar	0,52%	0,25%	0,08%	0,09%	0,08%	0,07%	0,07%	0,13
25-34 jaar	1,65%	0,79%	0,39%	0,45%	0,48%	0,43%	0,45%	0,27
35-44 jaar	2,08%	1,03%	0,57%	0,56%	0,58%	0,50%	0,48%	0,23
45-54 jaar	2,94%	1,45%	0,76%	0,75%	0,85%	0,73%	0,68%	0,23
≥55 jaar	3,47%	1,60%	0,94%	0,99%	1,27%	1,14%	1,08%	0,31
Totaal	1,86%	0,94%	0,50%	0,53%	0,60%	0,54%	0,53%	0,28
Totaal								
< 25 jaar	0,36%	0,19%	0,06%	0,08%	0,08%	0,07%	0,06%	0,17
25-34 jaar	1,13%	0,62%	0,31%	0,36%	0,41%	0,35%	0,36%	0,32
35-44 jaar	1,57%	0,87%	0,49%	0,48%	0,53%	0,47%	0,46%	0,29
45-54 jaar	2,29%	1,25%	0,66%	0,64%	0,76%	0,68%	0,65%	0,28
≥55 jaar	2,87%	1,47%	0,89%	0,92%	1,17%	1,16%	1,13%	0,39
Totaal	1,47%	0,83%	0,45%	0,47%	0,55%	0,52%	0,51%	0,35
Vrouw versus man								
< 25 jaar	2,64	1,82	1,65	1,34	1,24	1,18	1,30	0,49
25-34 jaar	2,35	1,71	1,71	1,55	1,39	1,57	1,66	0,71
35-44 jaar	1,73	1,39	1,35	1,33	1,21	1,15	1,12	0,65
45-54 jaar	1,57	1,33	1,30	1,33	1,26	1,13	1,09	0,69
≥55 jaar	1,33	1,14	1,08	1,13	1,14	0,98	0,92	0,69
Totaal	1,58	1,29	1,23	1,23	1,15	1,07	1,05	0,66

Verschil tussen mannen en vrouwen bijna verdwenen

Tabel 3.2 laat in de eerste plaats zien dat het instroompercentage in de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers enorm is afgenomen: stroomde in 2000 jaarlijks nog 1,47% van de werknemers de WAO in, in 2014 is dat nog maar 0,51% voor de WIA. De grootste daling is veroorzaakt door de WVP (0,83% in 2004), maar het complex VLZ, aSB en WIA zorgde in 2006 voor een flinke extra daling naar 0,45%.

Bij vrouwen is de daling het grootst: van 1,86% in 2000 naar 0,53% in 2014, een daling van 72%. Bij mannen is het percentage in die periode gedaald van 1,18% naar 0,50%, een daling van 58%. Het oude totaalverschil tussen mannen en vrouwen is in 2014 zo goed als verdwenen: 0,53% bij vrouwen en 0,50% bij mannen. Ook hier zien we dat met de WVP al een flink deel van het gat gedicht is: in 2000 was de instroom van vrouwen nog 1,58 keer hoger dan van mannen, in 2004 is dit gedaald tot 1,29 keer. De invoering van de WIA in 2006 zorgt voor een slechts kleine verdere daling van het verschil tussen mannen en vrouwen. Pas vanaf 2010 daalt het sekseverschil in WIA-risico verder en is in 2014 het instroompercentage voor vrouwen slechts 1,05 keer hoger dan dat voor mannen. Deze daling komt vooral

doordat het aandeel oudere vrouwen onder de verzekerden relatief sterk groeit. Bij 55-plussers is in 2013 en 2014 het arbeidsongeschiktheidsrisico van vrouwen juist lager dan bij mannen.

Jonge vrouwen wel vaker arbeidsongeschikt

De sterke nivellering bevestigt de veronderstelling in het plan van aanpak *Vrouwen en WAO* dat de grote verschillen in instroomrisico tussen mannen en vrouwen veroorzaakt worden door beïnvloedbare factoren. Ze zouden dus niet - of slechts deels - te maken hebben met biologische verschillen. Binnen de jongste leeftijdsgroepen zijn ook in 2014 nog verschillen te zien, vooral in de leeftijdsgroep tussen 25 en 34 jaar. De kans op instroom in de arbeidsongeschiktheid is hier voor vrouwen 1,66 keer groter dan voor mannen. Het ligt voor de hand om te denken dat zwangerschapgerelateerde aandoeningen hiervoor een verklaring vormen, maar dit is niet het geval. De belangrijkste oorzaak van arbeidsongeschiktheid bij 25-34-jarige vrouwen zijn namelijk psychische aandoeningen (inclusief ontwikkelingsstoornissen 57%), gevolgd door aandoeningen aan het bewegingsapparaat (19%). Mogelijk zit hier nog ruimte voor verbetering, via preventie of vroegtijdige signalering van psychische problematiek bij vrouwen. Het beschrijven van de mogelijke achterliggende problematiek bij de vrouwen valt echter buiten de scope van dit artikel.

Invloed vergrijzing op de instroom

Doordat de kans op een ernstige aandoening stijgt met de leeftijd, hebben oudere werknemers een grotere kans om arbeidsongeschikt te worden dan jongere. Tabel 3.2 laat zien dat dit zowel bij mannen als bij vrouwen het geval is, voor elk van de weergegeven jaren. Ook is te zien dat binnen elke leeftijdsgroep het instroompercentage flink is gedaald tussen 2000 en 2014, maar dat de daling groter is naarmate de werknemers jonger zijn. Tabel 3.2 laat echter ook zien dat de ontwikkeling in het instroompercentage bij 55-plussers zowel bij mannen als vrouwen afwijkt van de andere leeftijdsgroepen. Bij de mannen stijgt daar vanaf 2008 het instroompercentage weer. Dit komt doordat de gemiddelde leeftijd binnen de groep 55-64 jaar stijgt. In 2007 was 3,1% van alle verzekerden 60-plusser, in 2013 was dit aandeel met 6,6% meer dan verdubbeld. De verdubbeling geldt voor zowel mannen als vrouwen. Binnen de groep 55-plussers leidt dit ertoe dat het aandeel 60-plussers in dezelfde periode gestegen is van 28% naar 41%. Werknemers werken dus steeds langer door. Dit heeft te maken met het afschaffen van de regelingen voor vervroegde uittreding en de verhoging van de pensioenleeftijd.

'Inhaalslag' werkende 55-plusvrouwen

Bij vrouwen speelt nog een ander vergrijzingseffect. Enkele decennia geleden stopten vrouwen relatief vaak met werken als ze kinderen kregen. Hierdoor zijn er nog steeds relatief weinig oudere vrouwen onder de verzekerden. In 2013 is 22% van de werkende mannen 55-plusser, bij de werkende vrouwen is dat maar 15%. Het verschil is echter al een stuk kleiner dan in 2008 toen 20% van de mannen en 10% van de vrouwen 55 jaar of ouder was. Deze inhaalslag van vrouwen is nog niet voltooid. In 2013 werken er in de leeftijdsgroep van 55-60 jaar nog 1,18 keer zoveel mannen als vrouwen en in de leeftijdsgroep van 60-66 jaar 1,43 keer zoveel. In de jongere leeftijdsgroepen zijn de verschillen veel kleiner: 0,98 bij de groep jonger dan 20 jaar tot 1,08 bij de 50-54-plussers (niet in tabel). Tot voor kort zou deze inhaalslag een extra stijging van de instroom impliceren, boven op de stijging door algemene vergrijzing. Nu het verschil in instroompercentage tussen mannen en vrouwen in de oudste leeftijdsgroepen verdwenen is, zal deze extra stijging zich mogelijk niet voordoen.

WVP en VLZ op alle hoofddiagnoses effectief

We hebben gezien dat vanaf 2000 de instroom in de WAO en later de WIA sterk daalde. De WVP had tot gevolg dat werkgevers de re-integratie in het eerste ziektejaar systematischer gingen oppakken. Te verwachten is dat dit meer dan gemiddeld effect heeft bij aandoeningen met een goede herstelkans, zoals rugklachten en lichte tot matige psychische problematiek. In tabel 3.3 staan de WAO/WIA-instroompercentages voor de belangrijkste diagnoses, volgens de hoofdgroepen van de CAS-codering. De CAS (Classificaties voor Arbo en SV) is de systematiek waarmee UWV-verzekeringsartsen ziektebeelden bij de claimbeoordeling classificeren. Te zien is dat WVP, VLZ en WIA inderdaad verschillend uitpakken voor de verschillende ziektebeelden. WVP zorgde voor (bijna) een halvering van het instroompercentage wegens psychische aandoeningen en aandoeningen aan het bewegingsapparaat, waarna VLZ en WIA voor een verdere forse verlaging zorgden. De effecten van deze 2 achtereenvolgende wijzigingen op instroom wegens neurologische aandoeningen, hart- en vaatziekten en kanker zijn kleiner. Hiermee kunnen we in de eerste plaats concluderen dat bij alle ziektebeelden een structurele en langdurige re-integratieaanpak van de werkgever werkt. Een tweede conclusie is dat het effect bij aandoeningen met een relatief goede herstelkans het sterkst is.

Tabel 3.3

WAO/WIA-INSTROOMPERCENTAGE NAAR ZIEKTEBEELDEN¹⁵, 2000–2014¹⁶

	2000	2004	2008	2012	2014	Verhouding 2000-2004	Verhouding 2004-2014
Psychische aandoeningen ^{**}	0,56%	0,31%	0,18%	0,19%	0,18%	0,55	0,55
Bewegingsapparaat	0,48%	0,24%	0,12%	0,14%	0,14%	0,50	0,58
Neurologische aandoeningen	0,07%	0,05%	0,04%	0,05%	0,05%	0,71	1,00
Hart- en vaatziekten	0,08%	0,06%	0,04%	0,04%	0,04%	0,75	0,67
Urogenitale aandoeningen	0,04%	0,03%	0,02%	0,03%	0,02%	0,75	0,67
Overige ziekten	0,23%	0,13%	0,07%	0,09%	0,09%	0,57	0,69
Totaal	1,47%	0,82%	0,47%	0,52%	0,51%	0,56	0,62
Kanker ^{***}	0,07%	0,06%	0,04%	0,05%	0,05%	0,86	0,83

15

De diagnosespecifieke aantallen WIA-instromers zijn afgezet tegen de totale groep verzekerden.

* Instroom exclusief diagnose onbekend. Eventuele tweede en derde diagnose zijn niet meegenomen in de cijfers.

** Inclusief ontwikkelingsstoornissen.

*** De kankerdiagnoses zijn verspreid over de CAS-hoofdgroepen.

Diagnoseverhoudingen geven minder scherp beeld

Bij het volgen en beschrijven van trends in diagnoses van arbeidsongeschiktheid, wordt vaak gekeken naar de ontwikkeling van het *aandeel* van de diagnosecodes. Hoewel hiervoor dezelfde diagnosetellingen worden gebruikt als voor de instroompercentages in tabel 3.3, geeft dit een minder scherp beeld van de ontwikkeling van het instroomrisico. Om het contrast te illustreren geven we in box 3.1 de percentages van alle diagnosehoofdgroepen weer met een beschrijving van de bevindingen.

Box 3.1

Trends in relatieve aandelen: een minder scherp beeld

In tabel 3.4 staan de relatieve aandelen van de diagnosegroepen weergegeven over de periode 2000-2014. In 2004 is het aandeel psychische aandoeningen (inclusief de pas sinds 2007 afzonderlijk gecodeerde ontwikkelingsstoornissen) nauwelijks lager dan vóór de invoering van de WVP: 37,7% versus 38,0%. Sindsdien neemt het aandeel langzaam af naar 35,8% in 2014. Dit lijkt geen groot effect. Het aandeel van aandoeningen aan het bewegingsapparaat (zoals lage rugklachten en hernia) is wat sterker gedaald en sinds 2008 al stabiel: van 32,8% in 2000 via 29,7% in 2004 tot 26,6%

in 2008. Ook deze verschuiving lijkt echter niet heel groot. Aandoeningen als hart- en vaatziekten en kanker, komen in 2004 relatief wat vaker voor dan in 2000.

Kortom: als we alleen kijken naar de percentages van diagnosegroepen, lijken de verschuivingen klein. Kijken we echter naar de instroompercentages per diagnosegroep (tabel 3.3), dan blijkt duidelijk dat het effect van WVP, VLZ en WIA op psychische aandoeningen en aandoeningen aan het bewegingsapparaat veel groter is dan bij overige diagnoses.

Tabel 3.4

AANDEEL ZIEKTEBEELDEN IN DE WAO/WIA-INSTROOM[§], 2000-2014

	2000	2004	2008	2012	2013	2014
Psychische aandoeningen ^{**}	38,0%	37,7%	37,5%	37,3%	36,2%	35,8%
Bewegingsapparaat	32,8%	29,7%	26,6%	26,2%	26,3%	26,3%
Neurologische aandoeningen	4,8%	6,1%	8,7%	9,0%	9,3%	9,7%
Hart- en vaatziekten	5,7%	6,8%	8,2%	7,6%	7,9%	7,8%
Urogenitale aandoeningen	3,0%	4,0%	4,8%	4,8%	4,9%	4,9%
Spijverteringsaandoeningen	2,4%	3,4%	3,7%	4,3%	4,2%	4,2%
Ademhalingsaandoeningen	2,2%	2,5%	3,2%	3,9%	4,1%	4,1%
Endocrinologische aandoeningen	1,3%	1,6%	1,5%	1,5%	1,4%	1,4%
Bloedziekten	0,8%	1,1%	1,3%	1,3%	1,3%	1,3%
Oogziekten	0,6%	0,7%	0,8%	0,9%	1,0%	1,0%
Huidziekten	0,6%	0,6%	0,5%	0,5%	0,5%	0,6%
Gehooraandoeningen	0,4%	0,4%	0,5%	0,5%	0,6%	0,5%
Zwangerschapperelateerd	2,2%	0,8%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%
Overige aandoeningen	5,2%	4,6%	2,3%	1,9%	2,1%	2,0%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Kanker ^{***}	4,4%	6,3%	8,0%	8,7%	9,1%	8,6%

* Instroom exclusief diagnose onbekend. Eventuele tweede en derde diagnose zijn niet meegenomen in de cijfers.

** Inclusief ontwikkelingsstoornissen.

*** De kankerdiagnoses zijn verspreid over de CAS-hoofdgroepen.

